

Araştırma Makalesi (Research Article)

TÜRKİYE'DE HANEHALKI EĞLENCE VE KÜLTÜR HARCAMALARI, GELİR VE ENFLASYON İLİŞKİSİ (HOUSEHOLD EXPENDITURES ON ENTERTAINMENT AND CULTURE, INCOME AND INFLATION IN TURKIYE)**

Simge ALTUNÖZ^{1*} (orcid.org/ 0000-0002-1996-8279)

Şerife Gamze ALBAYRAK² (orcid.org/ 0000-0002-6808-0823)

¹Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Sakarya, Türkiye

²Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon İşletmeciliği Bölümü, Ankara, Türkiye

Özet

Bireysel refah ve ekonomik büyümenin önemli bir göstergesi olarak kabul edilen hanehalkı tüketim harcamaları, gelir düzeyi ve piyasa fiyatlarındaki değişiklikler gibi çeşitli ekonomik faktörlerden etkilenmektedir. Bu harcamaların arasında bulunan eğlence ve kültür harcamaları, hanehalkının yaşam kalitesini ve sosyal refahını yansıtan özel bir harcama kategorisi olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda çalışma, Türkiye’de hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarının gelir düzeyi ve enflasyon oranları ile olan ilişkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) aracılığıyla elde edilen 2002-2023 dönemine ait veriler kullanılarak gerçekleştirilmiş ve Vektör Otoregresyon (VAR) modeli kapsamında durağanlık testleri, etki-tepki (impulse-response) fonksiyonları ve varyans ayrıştırması yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bulgular, gelir düzeyinin bu harcamalar üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu, enflasyonun ise istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, ekonomik büyümenin hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarını artırmada belirleyici bir rol oynadığını ve enflasyonun etkisinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu çalışmanın, hanehalkı harcamalarının ekonomik dalgalanmalara verdiği tepkilere dair önemli bulgular sunarak literatüre değerli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hanehalkı Eğlence ve Kültür Harcamaları, Gelir, Enflasyon

Abstract

Household consumption expenditures, which are considered an important indicator of individual welfare and economic growth, are influenced by various economic factors such as income level and changes in market prices. Among these expenditures, spending on recreation and culture stands out as a specific category that reflects the quality of life and social welfare of households. In this context, the present study aims to analyze the relationship between household recreation and culture expenditures and income levels and inflation rates in Türkiye. The study utilizes data from the Turkish Statistical Institute (TurkStat) covering the period 2002–2023, and employs the Vector Autoregression (VAR) model, including stationarity tests, impulse response functions, and variance decomposition methods. The findings reveal that income level has a significant and positive effect on these expenditures, whereas inflation does not have a statistically significant impact. These results indicate that economic growth plays a decisive role in increasing household recreation and culture expenditures, while the effect of inflation remains limited. It is believed that this study provides valuable insights into the responsiveness of household expenditures to economic fluctuations, thereby contributing meaningfully to the existing literature.

Keywords: Household Recreation and Culture Expenditures, Income, Inflation

Giriş

Günümüzde tüketim kavramı, yalnızca ihtiyaçların karşılanması olarak değerlendirilmeyerek hayatın merkezi haline gelmiştir (Dal, 2017:2). Hanehalkı tüketim harcamaları, hanehalklarının ihtiyaç ve isteklerini karşılamak amacıyla satın aldıkları bütün mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarını içermekte ve bu harcamalar hem dayanıklı hem de dayanıklı olmayan malları kapsamaktadır. Bununla birlikte, hanehalkı tüketim harcamaları Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) en büyük bileşeni olarak görülmektedir (Tapsin ve Hepsag, 2014:1). Tüketim harcamalarının önemli bir bileşeni olan hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları, ekonomik

** Bu makale, 2024 yılı Ağustos ayında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programında yüksek lisans tezi olarak gerçekleştirilmiştir.

* Sorumlu yazar: simgealtunoz@subu.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2025.581

analizlerde merkezi bir yer tutmakta ve bireylerin yaşam kalitesini ve ekonomik refahını anlamada önemli bir gösterge sunmaktadır. Aynı zamanda bu kavram, boş zaman harcamaları olarak da ele alınabilmekte ve tüm kültürel aktivitelerin, kültürel ürün ve hizmetlerin tüketimini içermektedir (Gümüşsoy ve Doğrul, 2018:369).

TÜİK (2020) tarafından yapılan Hanehalkı Bütçe Araştırması'ndan edinilen bilgilere göre hanehalkı tüketim harcaması, hanehalklarının aylık olarak gerçekleştirdikleri harcamaları kapsayan çeşitli bileşenleri içermektedir. Bu bileşenler; satın alınan mal ve hizmetler, hanehalkının kendi ürettikleri veya işledikleri ürünler, aynı gelirlerden tükettikleri mal ve hizmetler, hediye veya yardım amaçlı satın alımlar ve izafi kira olarak değerlendirilen konut kira maliyetleridir. Ancak, işyeri harcamaları ile tüketim dışı ve yatırım amaçlı harcamalar bu verilere dahil edilmemektedir.

Hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları, bireylerin yaşam kalitesini artırmak amacıyla boş zamanlarında gerçekleştirdikleri çeşitli faaliyetler, mal ve hizmetler için yapılan harcamaları kapsamaktadır. COICOP (Amaçlara Göre Bireysel Tüketim Sınıflandırması) sınıflandırmasına göre, görsel-işitsel ekipmanlar, CD ve DVD'ler, müzik aletleri, oyuncaklar, bahçe malzemeleri ve evcil hayvanlar gibi ürünleri içerirken, konser, müze, sinema ve tiyatro biletleri gibi kültürel etkinlikler bu kapsamda değerlendirilen harcamalardandır (Uraz, 2008). Hanehalkı tüketim harcamaları içerisinde önemli bir paya sahip olan ve büyük bir ekonomik sektör oluşturan eğlence ve kültür harcamaları, ekonomik döngülere bağlı olarak değişkenlik gösterebilmekte ve bu sebeple, büyük ve pahalı ürünlerin satın alımında önemli dalgalanmalar meydana gelebilmektedir (Fowler ve Fowler, 2011:39). Selim (2020), hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerine yaptığı çalışmada, eğitim seviyesi ve hanehalkı gelirinin harcamalar üzerinde en belirleyici faktörler olduğunu, ayrıca yaş, cinsiyet, medeni durum, kentsel veya kırsal bölgede yaşama durumu ve hanehalkı büyüklüğünün de harcamalar üzerinde önemli etkiler yarattığını belirlemiştir.

Thuronyi (1990:45) geliri, bireylerin sundukları hizmetler ve gerçekleştirdikleri üretim karşılığında elde ettikleri ödemelerin toplamı olarak tanımlamaktadır ve gelir kavramının mevcut vergi kurallarının değerlendirilmesinde kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Fraumeni (2022:1) göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), bir ülkenin ekonomik sağlığını ölçmek için temel bir gösterge olup belirli bir dönem içinde ülke sınırları içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin toplam piyasa değerini yansıtmaktadır.

Enflasyon, tüketicilerin yaşam maliyetini etkileyen mal ve hizmetlerin fiyatlarının zaman içindeki değişimini ölçen bir göstergedir. Tüketici fiyat endeksi, enflasyonun en yaygın ölçüsüdür ve belirli bir dönemde bir tüketici sepetinin maliyetindeki değişimi ifade etmektedir (Oner, 2010:44). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) enflasyonu, ekonomik mal ve hizmetlerin fiyatlarının genel ve sürekli bir artış göstermesi olarak tanımlamış ve enflasyonun, merkez bankaları tarafından kontrol altında tutulmakta olduğunu, böylece fiyat istikrarının sağlanmasının hedeflendiğini belirtmiştir.

Gelir ve enflasyon arasındaki dinamikler, ekonomik analizlerde derinlemesine bir anlayış sağlayarak tüketim davranışları ve ekonomik refah üzerindeki etkilerini daha iyi kavrayabilmemize olanak tanımaktadır. Bu doğrultuda yapılan bu çalışma, 2002-2023 dönemine ait Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerini kullanarak hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları, gelir ve enflasyon ilişkilerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma, yıllık bazda elde edilen hanehalkı bütçe anketi verileri, gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) ve enflasyon oranlarını kullanarak bu harcamaların ekonomik değişimlerle nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye’de Gelir, Enflasyon Durumu ve Hanehalkı Eğlence ve Kültür Harcamaları

Türkiye gelişmekte olan bir ülke konumunda olup gelir ve enflasyon bakımından gelişmiş ülkelere göre nispeten daha istikrarsız bir ekonomiye sahiptir. Tablo 1’de 2005-2023 yıllarında Türkiye’de hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları, GSYİH ve TÜFE artış hızına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 1. Türkiye'nin 2005-2023 Yıllarına Ait Hanehalkı Eğlence ve Kültür Harcamaları, GSYİH ve Enflasyon Oramna İlişkin Verileri

Yıllar	Yıllara Göre Hanehalkı Eğlence ve Kültür Harcamaları	Yıllara Göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Bin TL)	Yıllara Göre Ortalama TÜFE Artış Hızı (%)
2005	487.188.697	680.275.847	8,18
2006	471.169.889	795.757.109	9,58
2007	493.167.279	887.714.414	8,78
2008	722.367.484	1.002.756.496	10,43
2009	815.710.113	1.006.372.482	6,27
2010	958.963.101	1.167.664.479	8,58
2011	1.106.952.841	1.404.927.615	6,45
2012	1.538.488.794	1.581.479.251	8,93
2013	1.614.326.756	1.823.427.315	7,49
2014	1.850.260.385	2.054.897.828	8,85
2015	1.905.763.917	2.350.941.343	7,67
2016	2.119.431.760	2.626.559.710	7,78
2017	2.406.756.385	3.133.704.267	11,14
2018	3.026.082.094	3.761.165.557	16,33
2019	3.676.327.110	4.317.809.824	15,18
2020	-	5.048.567.945	12,28
2021	-	7.256.141.737	19,60
2022	8.168.995.346	15.011.775.979	72,31
2023	12.456.309.109	26.276.307.373	53,86

Kaynak: TÜİK 2005-2023 yıllarına ait Hanehalkı Tüketim Harcaması İstatistikleri, Yıllık Ulusal Hesap İstatistikleri ve Tüketici Fiyatları Endeksi verilerinden uyarlanarak oluşturulmuştur.

2005-2007 dönemi verilerine göre, hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarında dalgalı bir seyir izlenmiştir. 2006 yılında %3,29 oranında bir düşüş yaşanmış, ardından 2007’de artış gözlemlenmiştir. Bu dalgalanma, ekonomik büyümenin genel olarak istikrarlı seyrettiği bir döneme denk gelmektedir. Ancak aynı dönemdeki yüksek ve değişken enflasyon oranları, harcama davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

2008-2015 döneminde ise hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarında istikrarlı bir artış eğilimi gözlenmiştir. 2008 küresel krizinin etkisine rağmen GSYİH artış trendini sürdürmüş, bu da harcamalardaki artışı desteklemiştir. Yüksek seyreden enflasyon, bu dönemdeki harcama düzeylerini etkileyen bir başka önemli değişkendir.

2016-2023 döneminde, özellikle 2022 ve 2023 yıllarında harcamalarda dikkat çekici artışlar yaşanmıştır. 2022’de %122,24, 2023’te ise %52,47 oranında artış gözlenmiştir. Bu artışlar, aynı dönemlerdeki yüksek GSYİH ve enflasyon oranlarıyla paralellik göstermektedir. Ekonomik büyüme ve yüksek enflasyonun birlikte görüldüğü bu yıllarda, hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları da belirgin şekilde yükselmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, eğlence ve kültür harcamaları ile GSYİH artışı arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Aynı zamanda, yüksek enflasyon dönemlerinde de harcamalarda artış gözlemlenmiştir. Bu durum, tüketici davranışlarının hem gelir düzeyinden hem de fiyat değişimlerinden etkilendiğini göstermekte; hanehalkı harcamalarının ekonomik refah ve enflasyonla birlikte değerlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları, hanehalkı tüketim harcamalarının önemli bir alt boyutudur. Literatürde spesifik olarak hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarına odaklanan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmaların sınırlı sayıda olması, bu alanın daha derinlemesine incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarına kıyasla, literatürde daha yaygın olarak hanehalkı tüketim harcamaları genelinde yapılan araştırmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalar çoğunlukla eğlence ve kültür harcamalarını da kapsamakla birlikte, genellikle daha geniş bir çerçevede ele alınmaktadır. Literatür taramasını genişletebilmek adına çalışmada “hanehalkı harcamaları ve gelir ilişkisi”, “enflasyonun hanehalkı

harcamaları üzerindeki etkisi”, “Türkiye’de tüketici harcama alışkanlıkları”, “eğlence ve kültür harcamaları”, “hanehalkı tüketim harcamalarını etkileyen sosyoekonomik faktörler”, “tüketici fiyat endeksi ve hanehalkı bütçe araştırmaları” gibi çalışma konularıyla da araştırma yapılmış ve araştırma sonucunda ulaşılan çalışmalar incelenmiştir.

Hanehalkı harcamalarının belirleyicileri, uzun yıllardır iktisat literatüründe temel tartışma konularından biri olmuştur. Özellikle gelir ve enflasyon gibi makroekonomik değişkenlerin tüketici davranışları üzerindeki etkileri, farklı tüketim kategorileri bağlamında ele alınmaktadır. Bu çerçevede, eğlence ve kültür harcamaları, çoğunlukla lüks tüketim kapsamında değerlendirilmekte ve gelir düzeyindeki değişimlere duyarlılığıyla öne çıkmaktadır.

Gelir düzeyinin bu harcamalar üzerindeki etkisini inceleyen Tarı ve Pehlivanoğlu (2007) ile Uraz (2008), eğlence ve kültür harcamalarının yüksek gelir esnekliğine sahip olduğunu ortaya koymuş; bu tür harcamaların genellikle ihtiyaçtan ziyade tercih edilen, refah düzeyinin bir göstergesi olarak değerlendirildiğini vurgulamışlardır. Bu bulgular, gelir arttıkça bireylerin temel ihtiyaçların ötesine geçerek kültürel ve eğlenceye yönelik faaliyetlere daha fazla kaynak ayırdığını göstermektedir.

Bu yaklaşımı destekleyen bir diğer çalışma olan Fowler ve Fowler (2011), Amerika Birleşik Devletleri örneğinde gelir, eğitim ve bölge gibi sosyo-demografik değişkenlerin eğlence tüketimi üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Elde edilen sonuçlar, özellikle yüksek gelirli ve eğitilmiş bireylerin bu tür harcamalara daha fazla yöneldiğini ve bölgesel farklılıkların da tüketim desenlerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, eğlence harcamalarının sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyolojik dinamikler tarafından da şekillendirildiği anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde, Gümüşsoy ve Doğrul (2018), emeklilik döneminde azalan gelir düzeyi ve artan sağlık sorunlarının eğlence harcamalarını sınırlayıcı bir faktör olduğunu belirtmiş, gelir ve eğitim seviyesinin bu harcamaların belirleyicisi olduğunu ifade etmiştir. Aynı doğrultuda, Şengül vd. (2018) ve Kılıç (2018) de eğlence ve kültür harcamalarını lüks tüketim kapsamında ele almış, gelir artışının hem bu tür harcamaların yapılma olasılığını hem de miktarını artırdığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, gelir artışının bireylerin yaşam tarzlarını ve tüketim kalıplarını doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Turizm bağlamında yapılan bir diğer araştırma olan Frleta ve Jurdana (2018), turistlerin kültür ve eğlence harcamalarının, bireysel gelir düzeyiyle yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, eğlence harcamalarının yalnızca yerel hanehalkı için değil, genel tüketim davranışları açısından da gelir düzeyine bağlı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Eğlence ve kültür harcamalarının belirleyicilerini doğrudan inceleyen Selim (2020) ise yaş, eğitim ve gelir faktörlerinin bu harcamalar üzerindeki etkisini vurgulamış; özellikle kentli bireylerin bu harcama kalemlerine daha fazla yöneldiğini belirtmiştir. Bu durum, kent yaşamının sunduğu kültürel olanakların ve yaşam tarzı tercihlerinin harcama eğilimlerini etkilediğini düşündürmektedir.

Makroekonomik değişkenlerden biri olan enflasyonun tüketim üzerindeki etkisi de literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Yamak vd. (2019), gelir düzeyinin tüketim harcamalarının en önemli belirleyicisi olduğunu ifade ederken, enflasyonun bu harcamalar üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma, özellikle yüksek enflasyon dönemlerinde hanehalklarının zorunlu olmayan harcamaları kısımaya yöneldiğini göstermektedir. Benzer şekilde, Ekong ve Effiong (2020), gelir artışının tüketimi olumlu yönde etkilediğini; enflasyonun ise harcamalar üzerinde pozitif ve anlamlı, ancak sınırlı bir etki yarattığını tespit etmişlerdir.

Enflasyon beklentileri bağlamında yapılan Kikuchi ve Nakazono (2020) çalışması, tüketici davranışlarının geleceğe dönük beklentiler doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Yüksek enflasyon beklentilerinin, tüketicileri harcamalarını öne çekmeye teşvik ettiği, ancak bu etkinin özellikle likidite kısıtı olmayan bireylerde görüldüğü vurgulanmıştır. Bu bulgu, enflasyonun yalnızca mevcut fiyat düzeyleri üzerinden değil, aynı zamanda psikolojik ve beklenti temelli mekanizmalarla da tüketimi etkilediğine işaret etmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde çalışmaların büyük çoğunluğunda, hanehalkı gelirinde meydana gelen artışın, eğlence ve kültür harcamalarını artırdığı sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte literatürdeki çalışmaların çoğunluğunda, hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları lüks tüketim kategorisinde değerlendirilmiştir. Çalışmalarda, gelir, eğitim seviyesi ve hanehalkı büyüklüğü gibi demografik faktörlerin bu harcamalar üzerinde belirleyici olduğu sıkça vurgulanmıştır. Enflasyonun etkisi ise çalışmalara göre değişkenlik göstermektedir. Bazı çalışmalarda hanehalkı harcamaları üzerinde negatif bir etki yaratırken, bazı çalışmalarda

bu etki önemsiz bulunmuştur. Ancak genel olarak bakıldığında, yüksek enflasyon beklentilerinin ve faiz oranlarının eğlence ve kültür harcamalarını olumsuz etkilediği yönünde bulgular göze çarpmaktadır.

Metodoloji

Bu çalışma, hanehalkı kültür ve eğlence harcamalarının belirleyicilerini inceleyerek bu harcamaların enflasyon oranları ve hanehalkı gelir düzeyleri ile nasıl ilişkilendirilebileceğini anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada, Türkiye’de hanehalkı kültür ve eğlence harcamalarının belirleyicileri incelenmiş ve bu harcamalar ile makroekonomik göstergeler olan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ve enflasyon arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Analizler, 2002-2023 dönemine ait çeyreklik zaman serisi verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu’ndan (TÜİK) temin edilmiştir.

Zaman serisi verilerinin ekonometrik analizinde öncelikle serilerin durağanlığı Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Zivot-Andrews birim kök testleri ile test edilmiştir. ADF testi ile serilerin durağan olup olmadığı, Zivot-Andrews testi ile ise potansiyel yapısal kırılmalar dikkate alınarak durağanlık sınanmıştır. Analizlerde değişkenlerin logaritmik dönüşümü uygulanmış ve analizler bu dönüşümlü seriler üzerinde yürütülmüştür.

Verilerin çeyreklik frekansa sahip olması nedeniyle dönemsel dalgalanmalar gözlemlenmiş ve bu dalgalanmaların mevsimsel etkilerden kaynaklandığı değerlendirilmiştir. Özellikle kültür ve eğlence harcamalarında yılın belirli dönemlerinde artış gözlemlendiğinden, KEH ve GSYİH serileri mevsimsel etkilerden arındırılarak analizlere dâhil edilmiştir. Bu işlem, serilerin istatistiksel özelliklerini iyileştirmiş ve model tahminlerinin güvenilirliğini artırmıştır.

Durağanlık koşullarının sağlanmasının ardından, değişkenler arasındaki dinamik ilişkileri ortaya koymak amacıyla Vektör Otoregresyon (VAR) modeli tahmin edilmiştir. VAR modelinde gecikme uzunluğu belirlenirken Akaike Bilgi Kriteri (AIC), Hannan-Quinn (HQ), Schwarz Kriteri (SC) ve Tahmini Sonlu Hata (FPE) kriterleri dikkate alınmış; AIC, HQ ve FPE kriterlerinin önerdiği 2 gecikme uzunluğu tercih edilmiştir.

VAR modeli tahmin edildikten sonra, sistemdeki değişkenlerin birbirlerine verdikleri tepkileri analiz edebilmek amacıyla Etki-Tepki (Impulse Response) Fonksiyonları kullanılmıştır. Ayrıca, değişkenlerin maruz kaldığı şokların sistemdeki değişkenlerin tahmin hatası varyansı üzerindeki görece etkilerini belirlemek amacıyla Varyans Ayırıştırması analizi gerçekleştirilmiştir.

Bu yöntemsel çerçeve, kültür ve eğlence harcamalarının GSYİH ve enflasyon gibi makroekonomik değişkenlere nasıl tepki verdiğini ortaya koymaya olanak sağlamaktadır. Modelin sonuçları, politika yapıcılar açısından kültürel harcama davranışlarının ekonomik konjonktürden nasıl etkilendiğine dair çıkarımlar sunmaktadır.

Araştırmanın arşiv tarama ve doküman analizi odaklı olması insan veya hayvanlar üzerinden (anket, mülakat, odak grup çalışması, insan veya hayvanlar üzerinde deneysel çalışmalar) veriler toplanmaması nedeniyle etik kurul raporuna gerek duyulmamıştır.

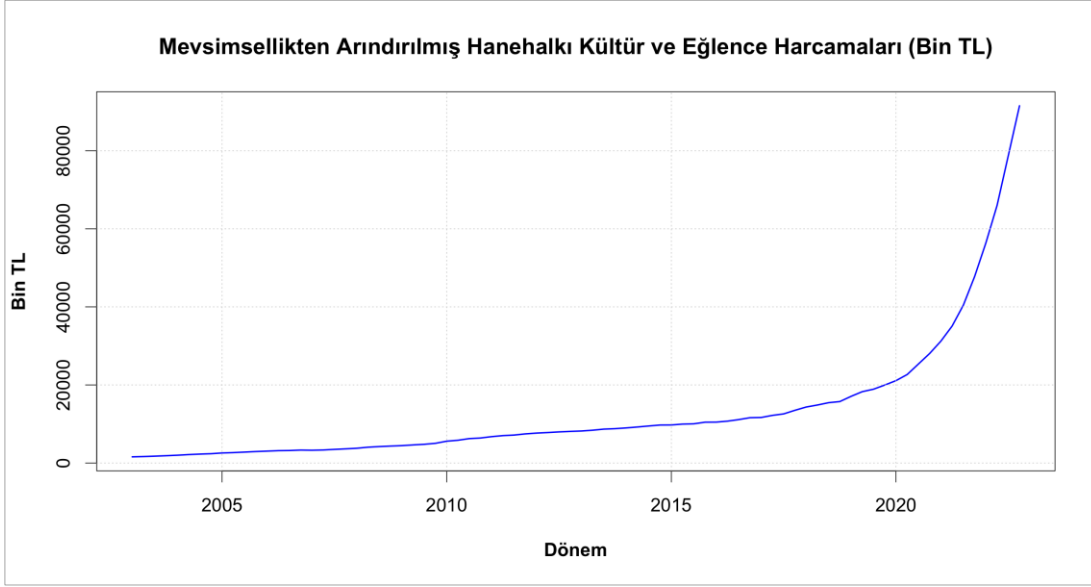
Bulgular

Bu çalışmada, Türkiye’de hanehalkı kültür ve eğlence harcamalarının (KEH) GSYİH ve enflasyon değişkenleri ile ilişkisi zaman serisi analizleri aracılığıyla incelenmiştir. Bulgular, ADF ve Zivot-Andrews birim kök testleri ile başlamakta; ardından VAR modeli, etki-tepki fonksiyonları ve varyans ayırıştırması sonuçlarıyla devam etmektedir.

Mevsimsellik

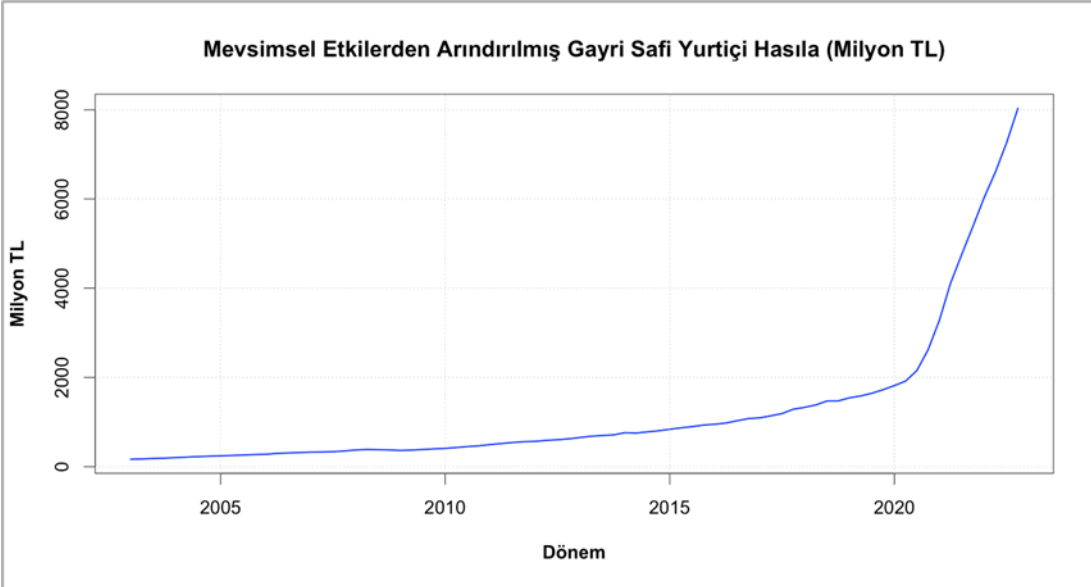
Hanehalkı kültür ve eğlence harcamaları serisi, dönemsel olarak dalgalanma göstermektedir. Bu dalgalanmaların mevsimsel etkilerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını belirlemek için mevsimsel bileşenler incelenmiştir. Grafiksel analizlerde, yılın özellikle yaz aylarında (3. çeyreklerde) harcamalarda belirgin artışlar gözlemlenmiş; bu durum mevsimsel etkilerin varlığına işaret etmiştir.

Bu doğrultuda, analizlerde yer alan KEH ve GSYİH serileri, mevsimsel etkilerden arındırılarak analiz edilmiştir. Bu işlem, ekonometrik modelleme sürecinde serilerin durağanlaştırılmasına ve doğrulukla yorumlanmasına katkı sağlamıştır. Mevsimsel düzeltilmiş seriler üzerinden yapılan analizler, dönemsel dalgalanmaların etkisini minimize ederek, ekonomik değişkenlerin gerçek etkilerinin daha net gözlenmesini mümkün kılmıştır.

Grafik 1. Mevsimsellikten Arındırılmış Hanehalkı Kültür ve Eğlence Harcamaları

Grafik 1, Tramo-Seats yöntemi ile mevsimsellikten arındırılan KEH serisinin zaman içindeki gelişimini göstermektedir. Serideki geçişlerin daha düzgün hale geldiği, sinüs dalgası benzeri periyodik hareketlerin ortadan kalktığı gözlemlenmiştir. Yapılan Welch testi sonucunda elde edilen p değeri 0,9344 olup %5 anlamlılık düzeyinde mevsimsel etkilerin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aynı işlemler açıklayıcı değişken olarak ele alınan enflasyon değişkenine de uygulanmak istenmiştir. Ancak enflasyon serisinin zaman içindeki hareketlerinin belirli bir döngüsel veya periyodik yapıya uymadığı, yani iniş ve çıkışların belirli aralıklarla tekrarlayan bir düzen göstermediği gözlemlenmiştir.

Grafik 2. Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Serisi

Grafik 2, GSYİH serisinin mevsimsel etkilerden arındırılmış versiyonunu sunmaktadır. Düzgün bir artış eğilimi sergileyen bu grafik, serinin mevsimsel dalgalanmalardan arındırıldıktan sonraki uzun vadeli ekonomik büyüme eğilimini ortaya koymaktadır. Yapılan Welch testi sonucunda p değeri 0,9885 olarak hesaplanmış ve seride mevsimsel hareketin bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Mevsimsellik unsurları çıkarıldığından, grafikte görülen artış, temel ekonomik büyümenin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu eğilim, ekonomi genelinde sürekli bir büyüme olduğunu ve mevsimsel dalgalanmaların bu büyüme trendini önemli ölçüde etkilemediğini göstermektedir.

Mevsimsellik

Öncelikle serilerin durağan olup olmadığı Genişletilmiş Dickey Fuller (Augmented Dickey-Fuller (ADF)) ve Zivot-Andrews birim kök testleriyle değerlendirilmiştir.

Genişletilmiş Dickey Fuller Birim Kök Testi

Bu çalışmada, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ve Hanehalkı Kültür ve Eğlence Harcamaları serileri üzerinde analiz yapılırken, öncelikle bu serilere logaritmik dönüşüm uygulanmıştır. Logaritma dönüşümünün uygulanmasının amacı, verilerin özelliklerini daha geçerli hale getirmek ve modelleme sürecinde karşılaşılabilecek potansiyel sorunları minimize etmektir. Enflasyon oranı için ise logaritma dönüşümüne ihtiyaç duyulmamıştır. Bunun nedeni, enflasyonun oransal bir değişken olması ve genellikle zaten sabit bir varyansa sahip olmasıdır. Enflasyon oranı, doğası gereği belirli bir sınıra bağlı kaldığından ve aşırı uç değerlere sahip olmadığından, durağan bir seri olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, enflasyon oranının analizi logaritma dönüşümü yapılmadan gerçekleştirilmiş, böylece serinin orijinal yapısı korunmuştur.

Tablo 2. Düzey Değerleri İçin ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Test İstatistiği	Kritik Değer	Model	Trend p değeri
GSYİH	-0,0028	-3,45	Trend (Model C)	0,647
KEH	1,4478	-3,45	Trend (Model C)	0,275
Enflasyon	-3,8712	-3,45	Trend (Model C)	0,006*

Yapılan Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi sonuçlarına göre, GSYİH ve KEH değişkenleri için trend terimi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. GSYİH için trend değişkeninin p değeri 0.647, KEH için ise 0.275 olarak hesaplanmıştır. Her iki değer de %5 anlamlılık düzeyinin üzerinde olduğu için, bu serilerde trendin modele dahil edilmesi gereksiz görülmüş ve durağanlık analizi sabit terimli modeller üzerinden yürütülmüştür.

Öte yandan enflasyon değişkeni için yapılan analizde, trend terimi anlamlı çıkmıştır ($p = 0.006 < 0.05$). Bu nedenle enflasyon serisi için trendli model uygun kabul edilmiştir. İlgili ADF test istatistiği -3.8712 olarak bulunmuş, bu değer %5 anlamlılık düzeyindeki kritik değer olan -3.45'ten daha düşük (daha negatif) olduğu için temel hipotez reddedilmiş ve serinin durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, GSYİH ve KEH serileri düzey değerlerinde durağan değildir, ancak bu değişkenlerin birinci farkları alınarak durağan hale getirilmeleri mümkündür. Buna karşılık enflasyon serisi düzey düzeyinde durağandır, dolayısıyla modele fark alınmadan dahil edilmesi uygun bulunmuştur.

Bir sonraki aşamada ise GSYİH ve KEH değişkeninin sabit terimli model sonuçları verilerek durağan olup olmadıkları incelenecektir.

Tablo 3. Düzey Değerleri İçin ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Test İstatistiği	Kritik Değer	Model
GSYİH	1,7654	-3,45	Trend (Model B)
KEH	1,4478	-3,45	Trend (Model B)

Tablo 3'e göre, hem GSYİH hem de KEH değişkenleri için elde edilen ADF test istatistikleri sırasıyla 1.7654 ve 1.4478 olup, %5 anlamlılık düzeyindeki kritik değer olan -3.45'ten büyüktür. Bu durum, test istatistiklerinin kritik değeri aşmadığı anlamına gelmekte ve temel hipotezin (birim kök varlığı) reddedilememesi sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla, her iki serinin de düzey değerlerinde durağan olmadığı ve zamanla değişen bir yapıya sahip oldukları görülmektedir.

Zaman serilerinin durağan olmaması durumunda yaygın olarak uygulanan yöntem, serilerin birinci farklarının alınarak yeniden test edilmesidir. Bu işlem, serinin ortalama ve varyansının zamana bağlı dalgalanmalarını ortadan kaldırarak durağan bir yapıya kavuşturmayı amaçlamaktadır. Gerekli hallerde ikinci ya da daha yüksek dereceli fark alma işlemleri de uygulanabilir. Bu süreç, serinin durağan hale geldiği noktada durdurulur ve elde edilen seri ekonometrik modellemelerde kullanılır. Bu yöntem, modelin güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmak açısından temel bir adımdır.

Tablo 4. Birinci Sıra Farkı Alınmış Değişkenlere Uygulanan ADF Testi

Değişken	Test İstatistiği	Kritik Değer	Model	Trend p değeri
GSYİH	-3,7366	-3,45	Trend (Model C)	0,0389
KEH	-4,406	-3,45	Trend (Model C)	0,0208

Tablo 4'e göre, birinci farkı alınmış GSYİH ve KEH değişkenleri için ADF testi sonuçları, her iki serinin de durağan hale geldiğini ortaya koymuştur. Bu aşamada trend terimlerinin anlamlılığı da analiz edilmiş; GSYİH için p değeri 0.0389, KEH için ise 0.0208 olarak hesaplanmıştır. Her iki değer de %5 anlamlılık düzeyinin altında olduğundan, serilere trend bileşeni eklenmesinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve modellerin trend terimi içerecek şekilde yapılandırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

ADF test istatistikleri, GSYİH için -3.7366, KEH için -4.406 olarak bulunmuş ve her iki değer de %5 düzeyindeki kritik değer olan -3.45'ten daha negatif çıktığı için temel hipotez reddedilmiştir. Buna göre, birinci farkı alınmış GSYİH ve KEH serilerinin trend terimli modellerde durağan olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, söz konusu serilerin ekonometrik modellemelerde trend içeren durağan seriler olarak değerlendirilmesi uygun bulunmuştur.

Zivot Andrews Birim Kök Testi

Zivot-Andrews Birim Kök Testi, zaman serisi analizlerinde kullanılan birim kök testleri arasında önemli bir yere sahiptir, özellikle seride yapısal kırılmaların mevcut olduğu durumlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Zivot-Andrews testi, seride potansiyel bir yapısal kırılmanın varlığını dikkate alarak birim kökün var olup olmadığını test eder. Bu test, birim kök hipotezini reddetmeden önce serideki olası tek bir yapısal kırılma noktasını belirler ve bu kırılmanın etkilerini modele dahil eder. Böylece, seride yapısal bir kırılma olmasına rağmen durağan olup olmadığını daha doğru bir şekilde belirleme olanağı sağlar.

Tablo 5. Düzey Değerleri İçin Zivot Andrews Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Test İstatistiği	Kritik Değer	Potansiyel Kırılma Noktası
GSYİH	-3,7118	-4,8	71
KEH	0,6345	-4,8	73
Enflasyon	-9,4525	-4,8	67

Zivot-Andrews testi, serilerdeki yapısal kırılmaları dikkate alarak durağanlık analizini derinleştirmektedir. Bu çerçevede elde edilen sonuçlara göre, GSYİH değişkeninin test istatistiği -3.7118 olarak bulunmuş ve bu değer %5 anlamlılık düzeyindeki kritik değer olan -4.8'in üzerinde kalmıştır. Bu durum, GSYİH serisinin 71. gözlemde yapısal bir kırılma göstermesine rağmen durağan olmadığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, KEH değişkeninin test istatistiği 0.6345 olup, kritik değerinin oldukça üzerinde kalması serinin birim kök içerdiğini ve durağanlığa ulaşmadığını göstermektedir. Bu değişken için de potansiyel kırılma 73. gözlemde tespit edilmiştir.

Öte yandan, enflasyon değişkeni için test istatistiği -9.4525 olarak hesaplanmış ve bu değer, kritik değer olan -4.8'in oldukça altındadır. Bu sonuç, temel hipotezin reddine imkân tanımakta ve enflasyon serisinin yapısal kırılma içerse dahi düzey düzeyinde durağan olduğunu göstermektedir. Kırılma noktası 67. gözlemde belirlenmiş ve bu noktadaki değişimin seriyi durağanlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda enflasyon serisi, tek yapısal kırılmaya rağmen istatistiksel olarak durağanlık gösteren tek değişken olarak öne çıkmaktadır.

Vektör Otoregresyon (VAR) Modeli

Tablo 6. VAR Modeli İçin Gecikme Uzunluğu Seçimi

	AIC.n.	HQ.n.	SC.n.	FPE.n.
1	-21,7056	-21,5493	-21,3107	3,75E-10
2	-21,9361	-21,6627	-21,2451	2,98E-10
3	-21,9245	-21,5339	-20,9373	3,03E-10
4	-21,9537	-21,4459	-20,6704	2,97E-10
5	-21,9168	-21,2918	-20,3373	3,12E-10
6	-21,8621	-21,1199	-19,9864	3,36E-10
7	-21,7634	-20,904	-19,5916	3,81E-10
8	-21,8368	-20,8602	-19,3689	3,68E-10
9	-21,7148	-20,6211	-18,9507	4,37E-10
10	-21,6936	-20,4826	-18,6333	4,76E-10
11	-21,6755	-20,3473	-18,3191	5,27E-10
12	-21,8694	-20,424	-18,2168	4,82E-10

VAR modelinin etkinliğini artırmak için uygun gecikme uzunluğunun seçilmesi kritik bir adımdır. Bu çalışmada gecikme uzunluğu belirlemede Akaike Bilgi Kriteri (AIC), Hannan-Quinn Bilgi Kriteri (HQ), Schwarz Bilgi Kriteri (SC) ve Tahmini Sonlu Hata (FPE) gibi yaygın bilgi kriterlerinden yararlanılmıştır.

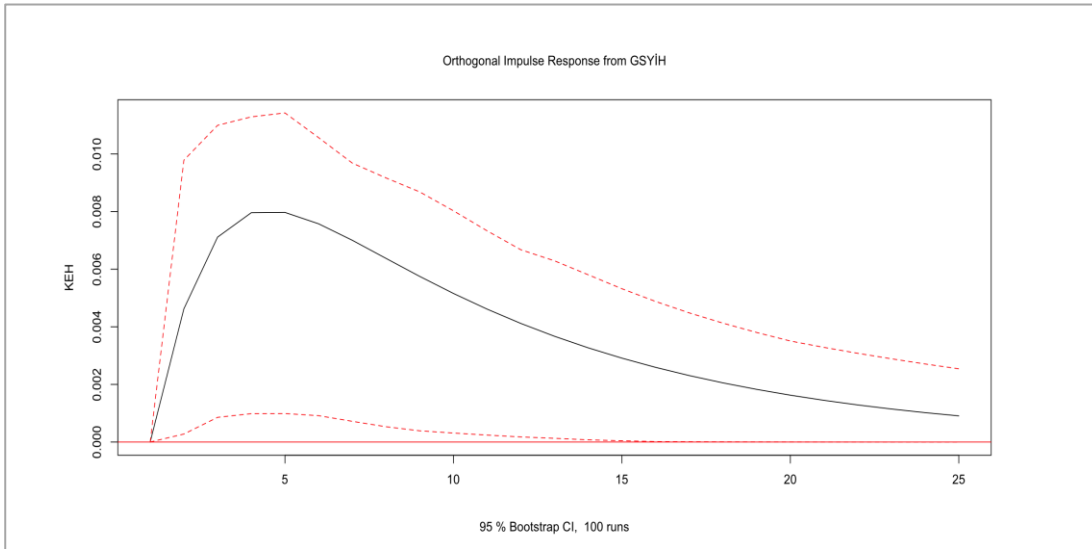
Analiz sonuçlarına göre; AIC, HQ ve FPE kriterlerinin tamamı, 2. gecikme uzunluğunda en düşük değerleri vermiştir (AIC = -21.9361; HQ = -21.6627; FPE = 2.98035E-10). Bu da, modelin 2 gecikmeli versiyonunun hem uyum açısından güçlü, hem de tahmin hatası açısından daha düşük olduğunu göstermektedir. Buna karşın, daha katı bir cezalandırma içeren SC kriteri, 1. gecikme uzunluğunda en düşük değeri sağlamıştır (SC = -21.3107). Bu durum, daha sade ve az karmaşık bir model yapısının da tercih edilebileceğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, araştırma amacı doğrultusunda modelin açıklayıcılığını artırmak ve dinamik yapısını yeterince yansıtmak adına 2. gecikme uzunluğunun kullanılması uygun bulunmuştur. Bununla birlikte, modelin daha yalın ve yorumlanabilir olmasını önceliklendiren çalışmalar için SC'nin önerdiği 1. gecikme uzunluğu da değerlendirilebilir.

Etki Tepki Fonksiyonları

Etki tepki modeli, VAR'daki bağımlı değişkenlerin her bir değişkene verilen şoklara karşı tepkisini izlemektedir. Başka bir ifade ile her denklemdeki her değişken için ayrı ayrı hataya bir birim şok uygulanır ve böylece VAR sistemi üzerindeki etkilerin sonuçlarına ulaşılır.

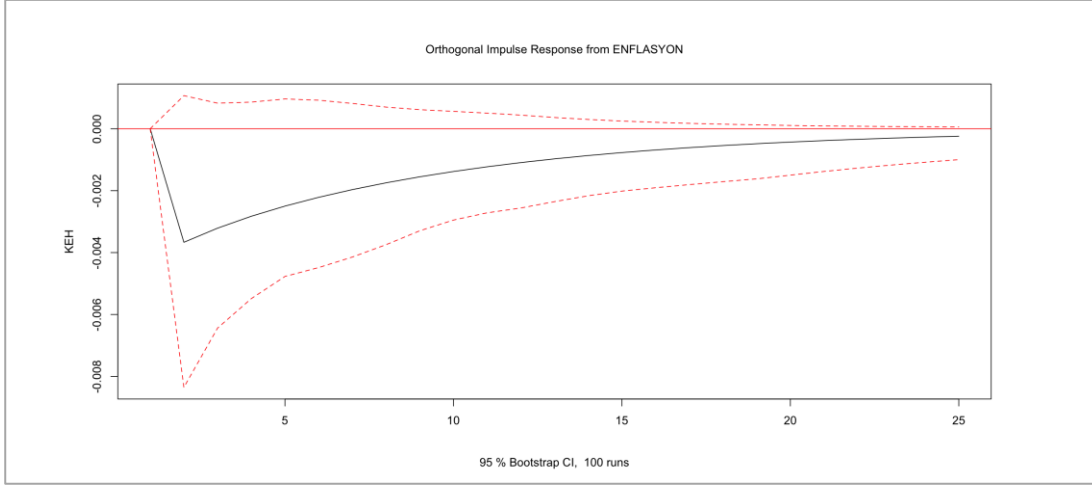
Grafik 3. Hanehalkı Kültür ve Eğlence Harcamalarının GSYİH'ye Tepkisi

Bu grafik, GSYİH'dan KEH'e doğru bir standart sapmalı şokun etkilerini gösteren bir ortogonal tepki fonksiyonunu (Orthogonal Impulse Response Function) temsil etmektedir. Grafikteki siyah çizgi, GSYİH'da meydana gelen bir şokun KEH üzerindeki etkisini zaman içinde gösterir. Kırmızı kesik çizgiler ise %95 güven aralığını (Bootstrap CI) temsil eder.

Grafikten görüldüğü üzere, GSYİH'daki bir standart sapmalı şok, KEH üzerinde pozitif bir etki yaratmakta ve bu etki ilk birkaç dönemde hızla artarak maksimum seviyesine ulaşmaktadır. Ardından, etki zamanla azalmaya başlar ve uzun dönemde sifıra yakın bir seviyeye iner. Bu, GSYİH'daki bir şokun KEH üzerinde geçici bir etkisi olduğunu, ancak bu etkinin zamanla azaldığını ve sonunda ortadan kalktığını göstermektedir.

Güven aralıkları ise, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir, çünkü siyah çizgi genellikle güven aralıkları içinde kalmaktadır. Ancak, şokun uzun dönemde etkisinin kaybolduğu ve KEH üzerindeki uzun vadeli etkinin sıfır olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 4. Hanehalkı Kültür ve Eğlence Harcamalarının Enflasyona Tepkisi

Bu grafikte yer alan sonuçlar anlamsız görünmektedir. Bunun başlıca nedeni, güven aralıklarının büyük bir kısmının yatay eksenin (sıfır çizgisi) altında ve üstünde simetrik olmaması ve güven aralıklarının oldukça geniş bir aralıkta yer almasıdır. Ayrıca, ilk şokun etkisinin çok ani ve derin bir düşüş göstermesi, ardından hızlı bir toparlanma ve sonrasında uzun vadede yavaşça pozitif bir eğilimle devam etmesi, gerçekçi olmayan bir dinamik sunmaktadır.

Varyans Ayırıştırması

Tablo 7. Varyans Ayırıştırması Sonuçları

	KEH	GSYİH	ENFLASYON
1	1,0000000	0,0000000	0,0000000
2	0,9585709	0,0254279	0,0160013
3	0,9119642	0,0661833	0,0218525
4	0,8703699	0,1049950	0,0246351
5	0,8371014	0,1367655	0,0261330
6	0,8116384	0,1613467	0,0270149
7	0,7924462	0,1799811	0,0275727
8	0,7780161	0,1940378	0,0279461
9	0,7671314	0,2046614	0,0282072
10	0,7588754	0,2127287	0,0283958

Varyans ayırıştırması sonuçları, hanehalkı kültür ve eğlence harcamaları (KEH) üzerindeki değişimin zamanla diğer değişkenlerden gelen şoklara ne ölçüde bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. İlk dönemde (ilk üç ay), KEH'deki varyansın tamamı (%100), kendi içsel şoklarından kaynaklanmaktadır. Ancak zaman ilerledikçe, GSYİH ve enflasyonun etkisi artmakta, KEH'in varyansının giderek daha büyük bir kısmı bu değişkenler tarafından açıklanmaya başlamaktadır.

İkinci yılın sonunda, KEH varyansının yalnızca %75,88'i kendi şoklarından kaynaklanmakta; GSYİH'nin katkısı %21,27'ye, enflasyonun katkısı ise %2,84'e kadar yükselmektedir. Bu eğilim, özellikle GSYİH'nin KEH üzerindeki etkisinin zamanla anlamlı şekilde arttığını ve modeldeki değişkenler arasında giderek güçlenen dinamik bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Enflasyonun etkisi ise görece düşük kalmaya devam etmiştir.

Sonuç, Tartışma, Öneriler

Bu çalışma, Türkiye'de hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarının gelir ve enflasyon gibi makroekonomik değişkenler tarafından nasıl etkilendiğini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, GSYİH, enflasyon ve hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları arasındaki dinamik ilişkiler, varyans ayırıştırması ve etki-tepki analizleri kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, GSYİH'nin hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin belirgin olduğunu, ancak enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin sınırlı ve istatistiksel olarak anlamsız olduğunu göstermektedir. Varyans ayırıştırması sonuçları, hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları değişkeninin varyansının zamanla giderek

artan bir oranda GSYİH tarafından açıklandığını, ancak enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin oldukça düşük kaldığını ortaya koymaktadır.

Bulgulara göre, ilk dönemlerde hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarının varyansı büyük ölçüde kendi içsel şoklarından kaynaklanmaktadır, ancak zamanla GSYİH'nın etkisi artmakta ve bu etki özellikle ikinci yıldan itibaren belirgin hale gelmektedir. Enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür üzerindeki etkisi ise hem varyans ayrıştırması sonuçlarında hem de etki-tepki analizlerinde çok sınırlı kalmakta ve istatistiksel olarak anlamlı bir katkı sunmamaktadır. Bu durum, enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki uzun dönemli etkisinin ihmal edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular, gelir düzeyinin eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki pozitif etkisini doğrulamaktadır. Hanehalkı gelirlerindeki artışlar, eğlence ve kültür harcamalarına daha fazla kaynak ayrılmasını sağlamakta ve bu tür harcamaların ekonomik refahın bir göstergesi olarak kabul edilmesine yol açmaktadır. Gelir düzeyi ve eğlence ve kültür harcamaları arasındaki bu doğrusal ilişki turizm faaliyetlerini de desteklemektedir. Çelik Uğuz (2017) çalışmasında kültür harcamaları ile turizm harcamaları arasında anlamlı bir pozitif ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte çalışmada hane geliri ile turizm harcamaları arasında da pozitif yönlü bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır.

Literatürdeki çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir. Dew-Becker ve Gordon (2005), üst gelir gruplarının bu harcamaları daha fazla yaptığını belirtirken, Tarı ve Pehlivanoglu (2007) gelir artışlarının eğlence harcamalarını artırdığını vurgulamaktadır. Bu bulgular, Türkiye'de hanehalklarının artan gelirle birlikte kültürel ve eğlence faaliyetlerine daha fazla kaynak ayırma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, Uraz (2008) hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarının gelirle paralel olarak arttığını ve bu harcamaların toplam hanehalkı harcamaları içindeki payının %22 olduğunu tespit etmiştir. Bunlara ek olarak, Dikmen (2021) hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarını etkileyen faktörleri araştırmış ve gelirin artmasıyla eğlence ve kültür harcamaları yapma eğiliminin de arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Erkan ve Ertürk (2021) ise harcama gruplarına göre gelir esnekliklerini araştırmış ve gelire en duyarlı harcamaların eğlence ve kültür harcamaları olduğu sonucuna varmıştır. Bu bulgular, çalışma sonucunda elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Bununla birlikte çalışmanın bulguları, Türkiye'de hanehalklarının gelirleri arttıkça eğlence ve kültür harcamalarına daha fazla kaynak ayırdıklarını göstermekte ve bu durumun, Engel kanunlarının gelir arttıkça eğitim, sağlık, konfor ve eğlence gibi harcamalar için ayrılan gelir yüzdesinin hızla arttığı yönündeki maddesiyle uyumlu olduğu görülmektedir.

Sekantsi (2016) çalışmasında, yüksek enflasyon dönemlerinde tüketicilerin harcamalarını azalttığını ve bu tür harcamaların öncelik sıralamasında geri plana itildiğini göstermiştir. Springer (1977) ise enflasyon beklentilerinin, eğlence ve kültür harcamalarını azalttığını, çünkü bu harcamaların dayanıklı olmayan mal ve hizmetler kategorisinde yer aldığını belirtmektedir. Ancak, bu tez çalışmasında elde edilen bulgular, enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır; bu durum, Sekantsi (2016) ve Springer (1977) gibi araştırmaların yüksek enflasyon dönemlerinde tüketicilerin bu harcamalarını azalttığı yönündeki bulgularıyla uyumsuzdur. Buna karşılık, Ewubare ve Onah (2022) çalışmasında enflasyonun hanehalkı harcamaları üzerindeki etkisinin önemsiz, gelir artışının ise bu harcamalar üzerinde belirgin bir artırıcı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu tez çalışmasında da enflasyonun eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki sınırlı etkisi ve gelir artışının bu harcamaları artırması yönündeki bulgular, Ewubare ve Onah (2022) ile örtüşmektedir. Çalışmada enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin anlamsız çıkması tüketicilerinin enflasyon beklentisi ile yorumlanabilmektedir. Konuyla ilgili Ryngaert (2021), enflasyon beklentileri ve tüketim ile ilgili yaptığı çalışmasında yüksek enflasyon beklentilerinin, tüketim harcamalarında artışa sebep olabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmanın bulguları, GSYİH'nın hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin önemli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarını artırmak amacıyla, ekonomik büyümeyi teşvik eden politikaların uygulanması önem arz etmektedir. Bu kapsamda, yatırımları artıracak teşviklerin sağlanması, altyapı yatırımlarının desteklenmesi ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi hedefleyen makroekonomik politikaların hayata geçirilmesi hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarının artmasına katkı sağlayacaktır. Eğlence ve kültür harcamalarını destekleyecek vergi muafiyetleri ve KDV indirimleri gibi teşviklerin artırılmasının bireyleri bu harcamalara yönlendireceği düşünülmektedir. Düşük ve orta gelirli hanelere yönelik eğlence ve kültür faaliyetleri için indirimli tüketim desteklerinin uygulanması, kültürel etkinliklere erişimi kolaylaştırabilir. Yerel yönetimler tarafından belli aralıklarla düzenlenen ücretsiz veya düşük maliyetli kültürel halk etkinliklerinin artırılması halkın eğlence ve kültür faaliyetlerine eğilimini artıracaktır.

Enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu bulgusuna rağmen, fiyat istikrarının korunması hanehalkı refahı açısından önemlidir. Ancak, enflasyonun hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisinin ihmal edilebilir düzeyde olması, bu alanda aşırı müdahaleci politikalardan kaçınılması gerektiğini göstermektedir. Bunun yerine, enflasyon hedeflemesi gibi ölçülü ve sürdürülebilir politikalar benimsenmelidir. Fiyat istikrarını sağlayabilmek açısından, eğlence ve kültür sektörünün sektörünün fiyat değişimlerinin izlenebilmesi için bir endeks oluşturabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Çelik Uğuz, S. (2017). Hanehalklarının eğitim ve kültür harcamalarının turizm harcamalarına etkisi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 574-580.
- Dal, N. E. (2017). Tüketim toplumu ve tüketim toplumuna yöneltilen eleştiriler üzerine bir tartışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 1-21.
- Dew-Becker, I. and Gordon, R. J. (2005). Where did the productivity growth go? Inflation dynamics and the distribution of income. NBER Working Paper No. 11842.
- Dikmen, F. H. (2021). Türkiye’de hanehalkı eğlence ve kültür harcamalarını etkileyen faktörlerin analizi. *Politik Ekonomik Kuram*, 5(1), 52-62.
- Ekong, C. N. and Effiong, U. E. (2020). Economic determinants of household consumption expenditures in West Africa: A case study of Nigeria and Ghana. *GSJ*, 8(9), 385-398.
- Erkan, R. ve Ertürk, E. (2021). Harcama gruplarına göre gelir esneklikleri: Türkiye Örneği. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 71-96.
- Ewubare, D. B. and Onah, A. O. (2022). Empirical investigation of the determinants of household expenditure in Nigeria: The role of income and inflation. *Asian Journal of Economics, Finance and Management*, 72-78.
- Fowler, S. J. and Fowler, J. J. (2011). A quantitative analysis of entertainment consumption: 1984-2009. *MEIEA Journal*, 11(1), 39-61.
- Fraumeni, B. M. (2022). *Gross domestic product: Are other measures needed?* IZA World of Labor.
- Frleta, D. S. and Jurdana, D. S. (2018). *Understanding tourist spending on culture and entertainment*. In *Economic and Social Development: Book of Proceedings* (448-460).
- Gümüşsoy, F. G. ve Doğrul, H. G. (2018). Emekliliğin hanehalkının eğlence ve kültür harcamaları üzerindeki etkisi: Türkiye üzerine bir inceleme. *Third Sector Social Economic Review*, 53(2), 369-394.
- Kılıç, A. (2018). *Türkiye’de hanehalkı tüketim harcamalarının analizi* (Yüksek lisans tezi). Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kikuchi, J. and Nakazono, Y. (2020). *Inflation expectations and consumer spending: Micro-data evidence*. Economic and Social Research Institute, Cabinet Office.
- Oner, C. (2010). What is inflation. *Finance & Development*, 47(1), 44.
- Ryngaert, J. M. (2022). Inflation disasters and consumption. *Journal of Monetary Economics*, 129, S67-S81.
- Sekantsi, L. P. (2016). Determinants of real private consumption expenditure in Lesotho. *Journal of Corporate Governance, Insurance, and Risk Management*, 3(2), 58-75.
- Selim, S. (2020). Türkiye’de hanehalkı eğlence ve kültür harcamaları: Karşılaştırmalı bir analiz. *İzmir Yönetim Dergisi*, 1(1), 47-60.
- Springer, W. L. (1977). Consumer spending and the rate of inflation. *The Review of Economics and Statistics*, 59(2), 299-306.
- Şengül, S., Şengül, H. ve Lopcu, K. (2018). Türkiye’de hanehalkının eğlence-kültür harcamalarına katılım kararları. *Business and Economics Research Journal*, 9(1), 15-24.
- Tapsin, G. and Hepsag, A. (2014). An analysis of household consumption expenditures in EA-18. *European Scientific Journal*, 10(16), 1-14.

- Tarı, R. ve Pehlivanoglu, F. (2007). Kocaeli ilinde tüketici davranışlarının gelir-harcama grupları ilişkisi açısından analizi (Tüketim harcamaları profili). *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 192-210.
- Thuronyi, V. (1990). The concept of income. *Tax Law Review*, 46(1), 45-85.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (t.y.). *Fiyat istikrarı ve enflasyon*. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 13.08.2024.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Hanehalkı bütçe araştırması tüketim harcamaları birleşik mikro veri seti*. <https://tuik.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 25.05.2024.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Hanehalkı tüketim harcaması*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2022-49690> sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 25.05.2024.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Türkiye'nin GSYİH, gelir dağılımı ve enflasyon oranına ilişkin verileri*. <https://data.tuik.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir. Erişim tarihi: 01.08.2024.
- Uraz, A. (2008). *Assessing patterns of household expenditures on recreation and culture in Turkey in 2003* (Master's thesis). Middle East Technical University, Ankara.
- Yamak, R., Yamak, N. ve Erkan, E. (2019). Tüketim fonksiyonu ve tüketici güven endeksi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(19), 533-558.